

СПІЛЬНІ І ВІДМІННІ РИСИ В КАЛЕНДАРНИХ СВЯТАХ УКРАЇНЦІВ ТА ЯПОНЦІВ

В статті аналізуються традиційні календарні свята українців та японців. Простежено спільні та відмінні риси обрядовості у двох віддалених територіально етнічних культурах. Ключові слова: культ предків, японці, українці, вірування, ворожіння, ритуальні страви.

Народний календар українців базується на церковному календарі. Календарні звичаї та обряди формально узгоджувалися з річним літургійним циклом православної церкви, проте дійсною основою побутових свят був трудовий сільськогосподарський календар. У XIX – XX столітті календар українського селянина являв собою своєрідну енциклопедію народної мудрості, написаний розпорядок життя хлібороба. Так само і в Японії синтоїзм та буддизм надає великого значення календарним звичаям та обрядам. Особливо значне місце в традиційній культурі завжди займали календарні звичаї та обряди, які позначали зміну природного циклу, перехід від однієї пори року до іншої. Вони були пов'язані з землеробською працею.

Отже, життя народів обох країн тісно пов'язане з релігійними традиціями. При цьому слід мати на увазі, що саме релігійний та інші суспільні фактори роблять українські та японські календарні звичаї різними: якщо на українське календарне свято впливають православні та католицькі традиції, то на японське – синтоїзм, буддизм та даосизм.

Але і у впливі цих настільки різних релігій можна побачити спільне. Це, наприклад, стосується мети проведення святкових обрядів, пов'язаних із працею людей у полі: взимку більшість обрядів спрямовані на забезпечення добробуту і щастя для власної родини, навесні – забезпечення високого врожаю, родючості та достатньої кількості опадів, влітку – відведення від родини та хати всіякого зла, восени – люди дякують за врожай. Але тут різними обряди обох народів робить їх побут: якщо українці говорячи про добрий врожай мають на меті насамперед жито та пшеницю, з яких роблять основну страву на столі в українській хаті – хліб, то найважливішими обрядами японського народу здавна були дієства пов'язані з вирощуванням національної їжі цієї країни – рису.

Календарні свята і звичаї кожного народу посідають значне місце у житті його представників, так як проводять невидиму межу між повсякденним, тривіальним і сакраментальним, урочистим, дещо загадковим, бо завжди непізнаним до кінця. Вони являються важливим компонентом його етнічної культури, відображають світогляд його пращурів та підсвідомо впливають на світосприймання нащадків. Народний календар увібрав у себе магичні ритуали та святкові дієства пов'язані з землеробською діяльністю пращурів, релігійні вірування та вірування у надприродні сили, на які можна впливати виконуючи різні магичні обряди, культу предків та небесних світил, дієство жертвоприношення, і невід'ємні атрибути виконання обрядових ритуалів, такі як пісні, танці, замовляння, святкові костюми і маски, надання магичних властивостей звичайним предметам та природнім явищам, сакральної сили обрядовим стравам і напоям, тощо. У даній статті ми хочемо зробити компаративний аналіз елементів українських та японських календарних свят за їх метою, функцією, атрибутами, учасниками виконання обрядів і основними дієствами.

Токарєв пише, що усі календарні звичаї тісно пов'язані з сільським господарством і всі вони мають загальне значення – в першу чергу забезпечити хороший врожай, а також удачу в усіх справах¹. На Слобожанщині перед першим виїздом у поле вся родина збиралася в хаті, запалювала свічки та молилася, потім волів кропили свяченою водою. А повернувшись з поля у перший день оранки влаштовували святкову вечерю².

У житті японського селянина основною сільськогосподарською культурою, яку за важливістю можна порівняти з пшеницею для українця, завжди був і залишається рис. Тому пересадка рисової розсади на поле також супроводжувалася обрядами зверненими до божества поля з метою умилостивити його та заручитися підтримкою, щоб забезпечити добрий врожай. У Японії завершення пересадки рисової розсади на поле також закінчувалося веселими гуляннями та урочистою трапезою, яку влаштовував на честь події господар поля, на якому проводилися роботи.

Як в Україні так і в Японії селяни завжди мали багато різних вірувань та забобонів щодо днів, коли можна або навпаки, заборонено, працювати на полі, а саме садити розсаду різних сільськогосподарських культур та дні, які були ніби-то межею, до приходу якої треба було закінчити усі посадкові роботи. Наприклад, в Україні, 1 березня сіють розсаду у горщиках і вірять, що розсада, яку посадили саме в цей день, не постраждає від морозу. Сіють таким же чином і овес³. А на четвертий тиждень Великого посту сіють мак і розсаду капусти й помідорів, адже існує повір'я, що їх треба садити саме в піст, і тоді вона "не боїтиметься" морозу. У суботу п'ятого тижня Посту, на свято Похвали Пресвятої Богородиці, будь-яка робота вважається гріхом, окрім сіяння розсади⁴.

Японці вважають, що опустивши насіння для того, щоб воно проросло, саме у день весняного рівнодення *Хіган*, забезпечить у майбутньому гарний врожай та вбереже рослини від шкідливих комах. Серед японських вірувань переважають дні, які навпаки вважаються несприятливими для пересадки рисової розсади на поле. Наприклад, такими є 33, 42 та 49 дні після посадки зерен рису – ці числа взагалі є нещасливими в житті забобонного японця.

Важливість рису для жителів Японії зумовила бережливе та турботливе ставлення до вирощування цієї зернової культури, а тому дні, сприятливі для початку її пересадки на поле визначалися не тільки за календарем, а змінювалися кожного року в залежності від спостережень за змінами у погоді, цвітінням певних квітів та станом розтавання снігу на вершинах гір у кожному районі країни окремо. З такими спостереженнями пов'язано ніч *Хамідзю-хаті-я*, що припадає приблизно на 2 – 3 травня, коли за народними прикметами тане останній іній, а отже з наступного дня саме час збирати врожай на чайних плантаціях і починати сіяти рис. А закінчення усіх сільськогосподарських робіт має відбутися до дня *Хангесьо*, 2 липня, адже за повір'ям, якщо у селянина й після цього дня залишиться робота на полі, то восени він збере тільки половину врожаю.

Культ предків є широко розповсюдженим явищем культури. Свято, присвячене пам'яті померлих, – звичай універсальний. Він зустрічається майже у всіх народів, на якому б ступені розвитку вони не знаходилися, чи мова йде про первіснообщинне суспільство чи високо-розвинуте. Джерелом такого ставлення до пам'яті померлих є потреба утвердження тієї цінності, яку являє собою для кожної даної групи людське буття, прагнення подовжити його за межі дійсного життя. Не виключенням у цьому відношенні став український і японський народ.

За віруванням українців, сприяти врожайності можуть умилостивлені померлі родичі. Тому багато українських календарних свят пов'язані з культом предків. Наприклад одним із них є Зелені свята, основним елементом яких – шанування культу пращурів. На кладовищах збирається багато людей – близькі і рідні приходять, щоб виразити свою пошану, і приносять різні дари, щоб умилостивити предків, адже люди вірять, що душі предків можуть як допомогти своїм нащадкам, так і накликати на них біду.

У Японії також свята, присвячені пам'яті померлих, посідали чільне місце у релігійних віруваннях й здійснювали великий вплив на формування культурного життя суспільства. Це пов'язано з тим, що в основі японської релігії синтоїзму лежить ідея звернення до природи і предків, присутність яких нібито відчувається у реальному світі. Найзначніші з такого роду свят прийшли в країну разом з буддизмом, увібравши в себе синтоїстський культ вшанування предків. Це дні весняного та осіннього рівнодення (*Хіган*), новий рік та *Бон* – літні свята поминання померлих.

Танці на вшанування предків. Як відомо, в старовину вірили, що навесні, коли оживе вся природа, покійники виходять "на цей світ" і в часи весняних свят розважаються, і навіть бенкетують разом з живими. З цим віруванням пов'язано багато звичаїв, проте гаївки мають

чи колись мали тісний зв'язок з цим віруванням, з культом предків. На це вказує звичай виводити гаївки на цвинтарі, "на гробках" або біля церкви. Крім того, коли дівчата виводили гаївки "на гробках", то в цей час хлопці також проводили свої "хлоп'ячі" ігри, щоб догодити небіжчикам чоловічої статі⁵.

Стосовно Японії, то важливим компонентом комплексу японських свят *Бон*, які мають на меті вшанування пам'яті померлих предків, також є танці – *Бон-одорі*. Первісне значення таких танців виходило із уявлення про те, що душі померлих, прийшовши додому із потойбічного світу, хочуть подякувати Будді за благополучне повернення додому. Але, оскільки померлі не можуть подякувати самі, замість них це робили рідні, виражаючи подяку саме в танці. Згодом, у виконання цих танців люди почали вкладати ще один зміст – вони виражали в танці свою пошану до праці і просили у предків посприяти гарному врожаю, від якого залежало життя селянина.

Віра в потойбічний світ. Традиційні українські повір'я про землю містять оригінальні сюжети про існування особливої теплої і світлої землі – вирію ("тепли чини"), яка знаходиться десь за морями на півдні чи південному заході. Вірили, що в тім краю ніколи не буває зими; в ній є чимало теплих лікувальних джерел; на зиму туди відлітають птахи та відповзають змії. Вирій, згідно з легендами, це житло сонця; рай, де мешкають душі предків та ще не народжених людей⁶.

Японці вірили, що перед посадкою рису спускається на поле божество рисового поля, яке уособлює душі померлих предків, і опікується ним аж до завершення посадкових робіт. А по їх завершенню, хазяї проводжають його назад до його країни. У місцевостях біля гір проводжали в гори, у місцевостях біля моря – до моря.

По всій Україні також поширені оповіді про рахманів, які живуть під землею. Згідно з легендами, рахмани не вміють визначати час, а відтак не можуть самі визначати, коли Великдень. Щоб допомогти їм, рекомендувалося на Великдень кинути в річку шкаралупу з крашанок, яка через три з половиною тижні допливе до рахманів і принесе їм радісну звістку про Великдень⁷.

У свою чергу, в Японії 1 липня відзначається свято під назвою "*Кама-но-куті-аке*". У цей день відбувається підготовка до свята *Бон*. Так, за переконаннями японців у день "*Кама-но-куті-аке*" відкривається "кришка" у потойбічний світ і духи померлих предків вирушають у дорогу на батьківщину. Цього дня в кожній родині вранці печуть коржі на обід для померлих родичів.

Культ сонця та культ місяця. Пращури українців вважали сонце за святе, за праведне. Християнська церква, як і всі стародавні релігії світу, прийняли стару шану сонця. І в святому письмі сонце є найкращим епітетом Христа – "Кланяємося Тобі, сонцю правди", співаємо в різдвяному тропарі. У всіх українських святочних звичаях-ритуалах та традиціях на Святій Вечері, за Голодною кутею, на Зелені свята, на Великдень – український народ спогадує "праведне сонце", а як символ його – запалює свічки та лямподи⁸.

Народні уявлення про місяць та зорі по суті мало чим відрізняються від уявлень про сонце. Місяць – це те ж "око боже", світило, що поставлене ближче до землі, щоб ліпше освітлювати її вночі; це – молодий брат сонця, він має великий вплив і на людей, і на тварин, а тому народ і молиться кожному молодому місяцю⁹. Символіку місяця, а тим самим його культ, спостерігається в деяких феноменах святої вечері, а саме – в містеріях з часником; в числі свято вечірніх страв – дев'ять; в деяких свято вечірніх стравах, особливо в пирогах, голубцях та рибі; а також у фразі господаря, виказаній на подвір'ю, перед святою вечерею, про змієве озеро¹⁰.

У Японії культ сонця існує з давніх часів, коли тільки починали складатися міфи про походження країни та родини японського імператора, адже у їх основі є існування богині сонця *Аматерасу*. Тому, звичайно, залишки цього культу можна знайти і в обрядах та ритуалах, що існують і в сучасному суспільстві. Так, наприклад, вранці 1 січня люди піднімаються на гору для того, щоб побачити *хацу-хіноде* ("схід сонця в перший день Нового року") і поклонитися йому. У день весняного рівнодення *Хіган* існує звичай дивитися, як сонце заходить на Захід, де згідно уявлень японців знаходиться рай, і промовляти молитву. Раніше у цей день виконувалося набагато більше обрядів пов'язаних із поклонінням божеству сонця.

Звичайно, поряд із божеством сонця у Японії шанують й божество місяця *Цукійомі*. Важливість культу місяця є безперечною відносно й того факту, що до XIX ст. предки сучасних японців жили за місячним календарем, і спостерігаючи зміни фаз цього небесного світила визначали день місяця. В Японії існує звичай милування місяцем. Раніше японці милувалися місяцем 23-го числа кожного місяця, а зараз це роблять лише два рази на рік, на свята *Дзюгоя* і *Дзюсан'я*.

Ворожіння. Майже всі вони пов'язані з віруванням в магічну силу води, вогню, зерна. Селяни вірять, що ясна та зоряна ніч на Новий рік пророкує безпеку, здоров'я людей у поточному році, та навпаки¹¹. Ворожіння на Святий вечір в Україні в основному були пов'язані з врожайністю, а також дівчата ворожили на наречених. В Україні багато дівочих ворожінь про долю, щасливе заміжжя, але, що стосується Японії, то там в основному ворожать на майбутній врожай. Наприклад, на Малий новий рік *Косьогацу* ворожили на каші, на свято *Сецубун* на бобах тощо.

В Україні за погодою у день зимового сонцестояння визначали, яким буде врожай наступного року і спостерігають, звідки в цей день віє вітер: якщо з заходу або півдня – очікують врожай, а якщо з півночі або зі сходу – вважають, що врожаю не буде¹². У деяких регіонах України у наступні 12 днів після сонцестояння, а в Японії також у наступні 12 днів, але після Нового року, спостерігали за погодою і по кожному з них передбачали погоду відповідного місяця наступного року¹³.

Звичай **ходіння по хатах** з піснями, віршами і побажаннями характерні для обох народів. В Україні під вечір на перший день Різдва, малі діти віком від 6 до 14 років, збиралися гуртками, усі з торбинками через плечі (для дарунків) ходили від хати до хати "щебетати-колядувати". Після коляди господиня виносила дітям-колядникам книшики, бублики, чи яблука, а багатші – й копійки, дякуючи за коляду¹⁴.

"Громадсько-суспільна коляда" ходить по всьому селу, не минаючи жодної хати. А колядують вони до самого ранку щоночі. Щоб усе село обходити, то парубоцька "коляда" тягнеться по деяких селах 2 – 3 дні, а то й довше¹⁵. В Україні навесні діти носять у руках зроблену з дерева ластівку, ходять з нею з хати до хати і прославляють наступаючу весну¹⁶. Досить відомий був звичай на Наддніпрянщині та Волині – ходіння дітей на Великдень з так званими вітальними віршами. Вірші були книжного походження, напіврелігійного змісту. Діти збиралися, лише хлопчики, по два, по три й більше, а інколи й в одиночку, йшли по хатах, вітали господарів "Христос Воскрес!" та говорили вірші. Господарі наділяли дітей писанками та крашанками¹⁷. Найбільш яскравий момент святочного обходу – це "волочення", ходження з хати до хати з свяченим, з привітаннями і поздоровленнями, що відбувається особливо в великодній понеділок, який називають "волочільним" або "волочебним"¹⁸.

Ще на початку XX сторіччя здебільшого на щедрівку, тобто на Маланки, у центральних і лівобережних регіонах України, гурти колядників із зіркою і рядженими ходили від двору до двору і, зайшовши до хати, казали: "Добрий вечір, пане господарю, щедрий вечір! Чи можна щедрувати з козою? Благословіть козу вести." Господар завжди запрошував: "Заходьте, будьте ласкаві, співайте і нас звеселяйте, а ми в боргу не залишимося". Тоді ватага кликала до хати так званих "циган", тобто парубків з "козою". Костюм і маска ритуальної кози у різних районах оформлювалися неоднаково. Звичайно цю роль виконував парубок, одягнений у вивернутий кожух. У руках він носив вирізане з дерева примітивне опудало тварини, де ніздрі випилювалися, а замість очей вставлялися блискучі бляшанки або гудзики. Голова "кози" мала рухому нижню щелепу з борідкою, що кумедно клацала під час вистави. На роги "кози" іноді чіпляли кумедний дзвінок і прикрашали їх різнокольоровими стрічками. Маска кози відома в багатьох слов'янських і неслов'янських народів, її походження пов'язане з аграрно-магічними культурами і вшануванням тотемних тварин. "Козу" водив "дід", він і заспівував обрядову пісню "кози", і починалося справжнє театральне дійство. Розігрування традиційної вистави в кожній хаті, за повір'ям, обіцяло господарям щастя і добробут. Центральним моментом сакрального дійства був танок звіроподібної істоти, її "вмирання" і "воскресіння", що символізували круговорот часу, прихід Нового року і відродження природи.

Звичай ходити з піснями-молитвами, піснями-привітаннями, піснями-віншітками побутував ще в дохристиянські часи у багатьох європейських народів. Але не тільки у Європі.

В Японії деякі календарні свята також супроводжуються звичаєм, коли група людей ходить по хатах і виконує певні обрядові дійства. Наприклад, увечері *Косьогацу*, так званого Малого Нового року, 14 або 15 січня, діти і молодь ходять по домах, щоб благословити людей на щастя в новому році. У кожній хаті вони вітають господарів віршиками-привітаннями, у яких віщують скорий початок весни, щастя у новому році тощо. У залежності від місцевості одягають різні маски, головні убори та солом'яні плащі. У префектурі Акіта гість, який вдягає страшну маску і солом'яний плащ називається "*Намахаге*". Він носить із собою дерев'яний ніж і відро, галасує та стукає ножом по відру задля більшого шуму. Без дозволу заходить до хати, пустує і питає: "Чи є у хаті неслухняні діти або ледача невістка?", хазяїн заспокоює *Намахаге*, частує його *sake* і закускою та запитує гостя як його звать, звідки він прийшов і про те, яким буде врожай та улов риби у новому році. Зазвичай у цей вечір господарі частують гостей ритуальними новорічними стравами такими як *моті* та дарять їм гроші, подарунки або рис. Вважається, що ці продукти мають магічну силу і очищують тіло від минулорічних гріхів. В основі цього звичаю полягає вірування у те, що в перший повний місяць Нового року боги з того світу відвідують та благословляють людей на цьому світі, і тільки завдяки їхньому візиту наступає Новий рік.

Вода, вогонь, рослини та сіль в календарних святах. В українській та японській календарній обрядовості можна виокремити такі важливі компоненти як воду, вогонь, рослини та сіль, які широко використовуються з давніх часів і до наших днів у ритуалах, спрямованих на очищення, зцілення, освячення з метою захисту від нечистих сил тощо.

Згідно українських вірувань, вода набрана з річки опівночі перед Водохрещем вважається цілющою. Але ще більше магічної сили мала вода посвячена в церві на свято Стрітіння. Її набирали в новий посуд і зберігали вдома. В Японії така магічна сила надається воді набраній з річки або криниці у новорічний ранок. Така вода називається "*вакамідзу*", тобто "молода вода", і її зберігають протягом року біля домашнього вітваря. Вважається, що вона не псується аж до наступного року.

Прийшовши з церкви у Великдень, українська родина, перш ніж сісти за святковий стіл, вмивається водою з миски, на дні якої лежать три червоні крашанки. Після святкової трапези також вмиваються, на цей раз на дні миски мають лежати два яйця і срібна монета. Цю воду потім виливають у вогонь або в озеро. В Японії в новорічний ранок всі члени родини обов'язково мають випити трошки "молодої води" та вмити нею обличчя, адже вважається, що такий ритуал очищує душу й тіло від злих духів.

Стародавній звичай обливати когось або самого себе водою у великодній понеділок пов'язаний з очищенням весняною водою, звідси й має ще одну назву – "обливаний понеділок". Японці також здійснюють обряд обливання з метою очищення. За повір'ям, вважається, що для того, щоб не хворіти весь рік, треба облитися водою сім разів та з'їсти сім коржів у день свята *Танабата*, 7 липня.

Що стосується вогню, то в Україні так шанували його, що до останнього часу вважалося гріхом плюнути у вогонь, а чи бавитись з ним, - це стосувалося головне до дітей, бо дорослі собі нічого подібного не дозволяли. Дітям казали, що гратися з вогнем не можна, бо вискочить на губах "вогник"¹⁹.

Чистий четвер – це день весняного очищення. У саду і на городі господар згрібав на купу торішнє листя, бадилля бур'янів та сухий хмиз і підпалював – "щоб очистити землю від морозу, зими, смерті і всякої нечисті"²⁰. У ніч напередодні Великодня в українських селах існував звичай розпалювати вогонь на горбі за селом або перед церквою, у такому місці, щоб полум'я було видно навіть у сусідніх селах. Такий вогонь також вважався очищувальним, як і на Чистий четвер.

А в Японії крім великого практичного значення вогню, як джерело світла та тепла, вбачали у ньому багато інших сакральних значень, таких як вогонь – символ божества, вогнище як знак для божества про місце, де на нього чекають, спалювання певних обрядових атрибутів як спосіб очищення тощо.

Серед японських календарних свят особливо важливу роль вогонь поряд з водою відіграє на Малий Новий рік. Хоча більшість з обрядів, що мають на меті вираження пошани до вогню відбуваються ввечері або вночі, у цей день вогнище *Дондоякі*, у якому спалюють новорічні

прикраси, розкладають зранку. За віруваннями, дим від *Дондоякі* робить людину молодшою та захищає від хвороб, а також разом з ним на небо повертається божество нового року.

На свята *Бон* виконується багато різноманітних обрядів, пов'язаних із запаленням вогнищ, але найпоширеніші з них – *Мукае-бі* та *Окурі-бі*, вогнища зустрічі та проводження душ предків. Також існує обряд, подібний до українського, стрибання через вогнище на свято Івана Купала, з метою очищення і позбавлення від хвороб.

Вогонь, що запалюють на свято *Тодзі*, у день зимового сонцестояння, покликаний надати сили сонцю, яке в цей час світить дуже слабо. Від його полум'я підпалюють стеблину хризантеми або баклажану і цим димом обкурюють зсередини хату, щоб захистити від злих духів.

Щодо сили рослинності, то в Україні у клечальну суботу, напередодні свята святої Трійці, рано вранці дівчата та жінки йдуть у поле, щоб нарвати запашних трав: чебрець, полин, любисток, татарське зілля (air) тощо. Увечері цими травами вони прикрашають оселі, а перед входом у дім та хлів, а також на воротах ставлять гілки зеленої осики від нечистої сили, яка, за народним повір'ям, активізується саме на Зелені свята.

Вірування давніх японців у магічну силу рослин також збереглися у звичаях прикрашати гілками татарського зілля та полину вхід до оселі та приймати ванну, попередньо зануливши у воду пучок квітів татарського зілля. Обидва звичаї і досі виконуються на свято *Танго-но-секку*, 5 травня, і мають на меті очищення від злих сил.

Сіль в обох культурах, як і в багатьох інших народів, є не тільки продуктом харчування, а важливим сакральним символом. Предки сучасних українців вбачали у солі основу життя, символ пізнання, дружби, гостинності, і таке шанобливе ставлення до цього продукту збереглося і до наших часів, в українському фольклорі, народних прикметах, обрядах, що супроводжують багато важливих подій у житті кожного українця. У давньому своєму вигляді обрядове вживання солі здійснювалося під час жертвоприношення тварин; останніх посипали сіллю, щоб вони припали до смаку богам. Як предмет жертвоприношення сіль отримала значення захисного засобу від чаклунства. Сіль, у подальшому своєму історичному розвитку, значення її обрядового вживання, нероздільно поєдналася з хлібом у всіх тих випадках його вживання, коли хліб виражає багатство. Так, молодят благословляють хлібом і сіллю; на новосілля присилають хліб і сіль; хліб і сіль дають людині, що вирушає у далеку подорож²¹.

У Японії сіль також вважали продуктом священним, даром божеств, її наділяли магічними та очищувальними властивостями, а звідси – людей, що мали справу з сіллю, перевозили її або торгували нею, вважали такими, що володіють цією силою. Тому, незважаючи на те, що торгівля не вважалася престижною справою, до торгівців сіллю ставилися дуже шанобливо, обходилися з ними як з посланцями божеств: у розмові намагалися уникати сварок та суперечок, а батьки кволих дітей часто навіть просили представників цієї справи ставати нібито "другим батьком" або духовним опікуном для своєї дитини, бо вірили, що це допоможе останній одужати. Сіль у японській культурі і в наші часи залишається невід'ємним елементом багатьох обрядових дійств, ритуалах жертвоприношення та духовного очищення.

Таким чином, в календарній святково-обрядовій культурі українців та японців можемо виділити низку спільних та відмінних рис, пов'язаних з різноманітними аспектами наповнення етнокультурного коду конкретним функціональними обрядодіями. Переважна більшість спільних рис стосується універсальних речей для життєдіяльності кожної окремої етнічної культури, а саме: народження, смерті, культу предків, вогню та води в системі сільськогосподарських робіт тощо.

Основними типологічними паралелями в календарних обрядах українців та японців є циклічність свят в залежності від сезону та чітке слідування настановам пращурів, які вважали природу та духів померлих основними помічниками в житті.

Важливою узагальнюючою рисою у розвитку свят українців та японців виступає двовір'я як одна з типологічних паралелей, притаманна обом народам, хоча й в японській традиції це значно помітніше. Це пов'язано з частковим відходом українців від язичництва, на відміну від японського суспільства, де маємо тісне поєднання синтоїзму, буддизму та даосизму.

Крім того, ряд особливостей календарної обрядовості, зокрема, вірування у магічний вплив води, вогню і рослин на здоров'я людини мають спільні риси в українців та японців. Вони

широко використовуються під час святкування календарних свят. Зокрема, вірування у цілющість водохрещенської, стрітенської води в українців ізофункціональне у такі ж вірування у "молоду воду" у японців у новорічну ніч.

У свою чергу, наявність подібних спільних рис засвідчує необхідність більш комплексного та ґрунтовного вивчення етнокультурних спільностей українців та японців. Подібний компаративний аналіз значно розширить горизонти наукового пізнання та дозволить по-іншому подивитися на явища гомогенного порядку, що характерні для різних етнічних культур.

¹ Токарев С.А. Религиозные верования восточнославянских народов XIX – начала XX века. – М.-Л., 1957. – С. 3.

² Воропай О. Звичаї нашого народу: Етнографічний нарис. – Харків, 2007. – С. 200.

³ Чубинский П.П. Календарь народных обычаев и обрядов. – К., 1993. – С. 15.

⁴ Воропай О. Вказ. праця. – С. 206.

⁵ Там само. – С. 186.

⁶ Курочкін О.В. Календарні звичаї та обряди. // Українці: Історико-етнографічна монографія у двох книгах. Книга 2. – Опішне, 1999. – С. 261.

⁷ Там само. – С. 262.

⁸ Килимник С.І. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні. – Книга II. – К., 1994. – С. 73.

⁹ Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. – К., 1995. – С. 173.

¹⁰ Сосенко К. Різдво-Коляда і Щедрий Вечір: Культурологічна оповідь. – К., 1994. – С. 137.

¹¹ Чубинский П.П. Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край. Материалы и исследования. – Т. 3. – СПб., 1872. – С. 78.

¹² Там само. – С. 15.

¹³ Курочкін О.В. Вказ. праця. – С. 304.

¹⁴ Килимник С.І. Вказ. праця. – С. 45-47.

¹⁵ Там само. – С. 48.

¹⁶ Воропай О. Вказ. праця. – С. 158.

¹⁷ Килимник С.І. Вказ. праця. – С. 381.

¹⁸ Грушевський М.С. Історія української літератури. – Т. 1. – К., 1993. – С. 205.

¹⁹ Килимник С.І. Вказ. праця. – С. 75.

²⁰ Воропай О. Вказ. праця. – С. 209 – 210.

²¹ Сумцов М.Ф. Слобожане: Історико-етнографічна розвідка. – Харків, 2002. – С. 246.

Проанализированы традиционные календарные праздники украинцев и японцев. Прослеживаются общие и отличительные черты в обрядности двух отдаленных территориально этнических культур.

Ключевые слова: культ предков, японцы, украинцы, верования, гадания, обрядовая пища.

Traditional calendar holidays of Ukrainians and Japanese are analyzed in the article. Common and distinctive features in the rites of two distant ethnic cultures are traced back.

Key words: ancestors-worship, Ukrainians, Japanese, beliefs, fortune-telling, ritual food.